Työ ja turva -osasto/Pirjo Väänänen 17.10.2017

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018/ PI 32/Työllisyyden edistäminen

1) Työllisyyden edistäminen vuoden 2018 talousarvioehdotuksessa; kipupisteet ja riskikohdat

Valtion talousarvio näyttää työllisyystoimien näkökulmasta hyvin keveältä. Työllisyyden edistämisen osalta yksittäisiä määrärahoja lisätään ja nämä lisäykset SAK toteaa sinällään kannatettaviksi. Valitettavasti aiemmat leikkauspäätökset työvoimapalveluista sekä koulutuksesta on samanaikaisesti jätetty voimaan, joten lisämäärärahojen hyöty jää hyvin pieneksi.

Työttömiä kannustetaan työllistymään painottamalla omaehtoista aktiivisuutta sekä uhkaa taloudellisen tuen leikkauksista. Tästä esimerkkinä talousarviossa näkyvä hallituksen päätös toteuttaa työttömyysturvan aktiivimalli. Mikäli työtön ei ole riittävästi töissä ja palveluissa, leikataan hänen työttömyysturvaansa lähes 5 prosenttia.

Osalle työttömistä aktiivimalli voi tuoda helpotusta omavastuupäivien lyhentämisellä seitsemästä päivästä viiteen. Mallin mukainen työttömyyspäivärahan leikkaaminen on kuitenkin usealle työttömälle kahta päivää rajumpi. Erityisesti pitkäaikaistyöttömillä työttömyysturvan taso saattaa jäädä jopa pysyvästi alhaisemmaksi. Leikkaus kohdentuu näin heikoimmassa asemassa oleviin työttömiin ja asumistuki- ja toimeentulotukimenojen odotetaan mallin myötä kasvavan.

Aktiivimalli ei lisää työpaikkoja tai kannusta sellaisenaan nopeampaan työllistymiseen. Jos työpaikkaa ei ole tarjolla, ei työttömyysturvan leikkaaminen edistä työttömän työllisyyttä aktiivisuudesta tai omasta työllistymishalusta huolimatta. Aktiivimalli asettaa työnhakijat keskenään eriarvoiseen asemaan riippuen hakijan asuinpaikasta ja ammattialasta. Mallin heikkous on, ettei se huomioi työnhakua tai tarjolla olevien työpaikkojen ja palveluiden puutetta.

Talousarviossa on esitetty julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden määrärahojen 25 miljoonalla euron lisäystä nimenomaisesti aktiivimallin toteuttamiseen. Samaan aikaan toteutettava hallitusohjelman mukainen 20 miljoonan euron säästö ensi vuoden työllisyysmäärärahoihin vie kuitenkin pois lisämäärärahan hyödyn. SAK painottaa, että palveluita tulee olla tarjolla ja tähän suunnatun lisämäärärahan tulisi olla vähintään kaksinkertainen.

Nuorten työllisyyden vahvistaminen näkyy talousarviossa monella tavalla. SAK on ollut huolissaan todellisen nuorisotakuun heikentymisestä rahoituksen puuttuessa, joten panostukset mm. ohjaamotoimintaan ja kuntoutukseen paikkaavat osaltaan kokonaisuutta. Ammatillisen koulutuksen tarjontaa lisätään 9,4 miljoonan lisämäärärahalla ja tämä tulee tarpeeseen. Koulutuksen osalta rahoitus on kuitenkin selkeästi riittämätön hallituskauden noin 200 miljoonan euron koulutusleikkausten säilyessä.

Pitkäaikaistyöttömien osalta talousarvio ei sisällä minkäänlaisia erityispainotuksia. Yhdistysten ja säätiöiden palkkatukeen esitetään sen sijaan myös ensi vuodelle 3 000 henkilön maksimirajaa. SAK ei kannattanut rajan asettamista ylipäätään ja totesi jo tämän vuoden talousarvion osalta rajan hankaloittavan pitkäaikaistyöttömien työllistämistä. Näin on valitettavasti jo käynyt. Vaikka työllisyys on hieman paranemassa, pitkäaikaistyöttömien siirtymiseen takaisin työelämään tulisi panostaa. SAK esittää ensi vuoden osalta maksimirajan poistamista tai henkilömäärän tuplaamista.

3) Työnvälityksen kipupisteet ja kehittämishaasteet; mm. sähköiset TE-palvelut ja yksityiset työvoimapalvelut

TE-toimistojen toimintamenoja leikataan talousarvion mukaan viime vuosien tapaan edelleen. Tämän vuoden alusta alkaen käytössä olleiden *kaikkien* työttömien *kolmen kuukauden välein* tehtävien haastatteluiden toteuttaminen vaatisi päinvastoin työntekijämäärän kasvattamista. TEM:in tietojen mukaan määräaikaishaastatteluita oli tehty syyskuussa 53 prosentille työttömistä ennen kolmen kuukauden työttömyyttä. Haastattelut eivät ole näin toteutuneet hallituksen lakiin kirjaamalla tavalla, joten talousarviossa tilanne tulisi riittävillä määrärahoilla korjata.

Toimintamenojen säästön toimenpiteiksi on listattu mm. tehtävien ja velvoitteiden purkaminen sekä toiminnan digitalisaation lisääminen. Tämä kirjaus on selkeässä ristiriidassa työttömien haastatteluiden toteuttamisen kanssa. SAK ei kannata palveluiden sijaan esitettyä työttömien oman roolin lisäämistä omaehtoisen sähköisen raportointivelvollisuuden kautta.

Nuorten osalta ehdotetaan 15 miljoonan määrärahalisäys tulosperusteisiin hankintoihin. Tavoitteena on ohjata 10 000 nuorta yksityisten palveluntuottajien avulla koulutukseen tai työhön. Hankinnassa on tarkoitus maksaa vain tuloksesta, eli työllistymisestä tai koulutuksesta.

Maakuntauudistuksessa työvoimapalvelut on suunniteltu siirrettäväksi vastaavalla tavalla markkinoiden hoidettavaksi. Malliin liittyy riski palveluiden kohdentumisesta epätarkoituksenmukaisesti. Yksityisillä palveluntuottajilla voi olla kannustin tuottaa palveluita tuloksen saavuttamiseksi vain helposti työllistyville ja vaikeimmin työllistyvät jäävät ilman palvelutarjontaa. SAK suhtautuu toimintamalliin varauksella, mutta kannattaa sinällään mallin harjoittelua nuorten osalta jo ennen maakuntauudistusta. Maakuntauudistuksessa myös julkisella puolella tulee olla rooli työllisyyden edistämisessä ja palveluiden tarjoamisessa.

Työ ja turva -osasto/Pirjo Väänänen 17.10.2017

2) Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelma; mm. ongelman merkittävyys, toimien vaikuttavuus, työvoiman saatavuuden kehittämistarpeet

Aikuisten osaamisen vahvistamisella on suuri merkitys kohtaanto-ongelman ratkaisemisessa. Talousarvioon kirjattu työttömien koulutusmahdollisuuksien parantaminen mahdollistamalla 6 kk kestoinen koulutus saa SAK:lta kannatusta. SAK on esittänyt myös 50 miljoonan määrärahaa matalasti koulutettujen aikuisten osaamistason nostoon.

Hallituksen päätökset laajentaa liikkuvuusavustus osa-aikatyöhön ja rekrytointikoulutukseen sekä helpottaa työttömien yritystoiminnan aloittamista vahvistavat myös osaltaan kohtaanto-ongelmaa. SAK kannattaa uudistuksia.

Maahanmuuttajien osalta työllisyyden ja liikkuvuuden parantaminen vaatisi tehokkaampia kotouttamistoimia. Talousarviossa on nostettu esiin kotouttamiskoulutus, jossa kieliopetuksen rinnalla painotetaan enemmän ammatillisesti suuntautuneita opetussisältöjä. SAK on ehdottanut mm. maahanmuuttajien työelämään siirtymisen nopeuttamista työnantajalle maksettavalla palkkatuella ja räätälöidyllä oppisopimuskoulutuksella, johon sisältyisi kielikoulutusta sekä oppilaitoksessa että työpaikoilla. Näin maahanmuuttajiin erikseen panostamalla voitaisiin helpottaa mm. työvoiman saatavuutta.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry